

JINOYAT VA JAZONING DOLZARBLIGI

Sarvar Saidov Faxriddin o'g'li

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti Yurisprudensiya fakulteti III bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7443353>

Annotatsiya. *Jinoyat salbiy ijtimoiy-huquqiy hodisa sifatida hamisha tarixiy taraqqiyotning barcha bosqichlarida insoniyatga hamroh bo'lib kelgan. Turli mamlakatlarda ilmiy (nazariy, jinoyat huquqi, kriminalistik va boshqa) yutuqlarga, shuningdek, ushbu illatga qarshi kurash bo'yicha davlat huquqiy siyosati doirasida ko'rilayotgan chora-tadbirlarga qaramay, bugungi kunda ham jinoyatchilikka barham berish muammosi hal etilmagan. Ayni shu muammo yuzasidan mazkur maqolada fikr-mulohazalar o'z aksini topadi.*

Kalit so'zlar: *jinoyat, jazo, jinoyatning tarixiy taraqqiyoti, jinoyat huquqi, jinoyatchilikka barham berish, jinoiy soha.*

АКТУАЛЬНОСТЬ ПРЕСТУПЛЕНИЯ И НАКАЗАНИЯ

Аннотация. *Преступность как негативное социально-правовое явление всегда сопровождала человечество на всех этапах исторического развития. Несмотря на научные (теоретические, уголовно-правовые, криминологические и другие) достижения в различных странах, а также меры, принимаемые в рамках государственной правовой политики по борьбе с этим злом, проблема искоренения преступности не решена и сегодня. Мнения по этой проблеме отражены в данной статье.*

Ключевые слова: *преступление, наказание, историческое развитие преступности, уголовное право, ликвидация преступности, уголовная сфера.*

RELEVANCE OF CRIME AND PUNISHMENT

Abstract. *Crime as a negative socio-legal phenomenon has always accompanied humanity at all stages of historical development. Despite the scientific (theoretical, criminal law, criminological and other) achievements in various countries, as well as the measures taken within the framework of the state legal policy to combat this evil, the problem of ending crime has not been solved even today. Opinions on this problem are reflected in this article.*

Keywords: *crime, punishment, historical development of crime, criminal law, elimination of crime, criminal sphere.*

Insoniyat tarixiga nazar solinsa, jinoyat salbiy ijtimoiy-huquqiy hodisa sifatida doimo tarixiy taraqqiyotning barcha bosqichlarida insoniyatga hamroh bo'lib kelganiga guvoh bo'lish mumkin. V.A.Bachining so'zlari bilan aytganda: «Svilizatsiya mavjud bo'lganidan buyon insoniyat mavjudligining haqiqiy fojiasi kundalik jinoyatlar orasida yashash, ularning jirkanch mohiyatini ko'rish, ularning barcha daxshatlarini tushunish va shu bilan birga, qat'iy qaror qabul qilish uchun yetarli ma'naviy kuchga ega bo'lmaslikdir». Turli mamlakatlarda ilmiy (nazariy, jinoyat huquqi, kriminalistik boshqa) yutuqlarga, shuningdek, ushbu illatga qarshi kurash bo'yicha davlat huquqiy siyosati doirasida ko'rilayotgan chora-tadbirlarga qaramay, bugungi kunda ham jinoyatchilikka barham berish muammosi hal etilmagan. Shu bilan birga, inson tabiati dastlab shunday tuzilganki, u hech qachon bunday holatga chidamaydi, doimiy ravishda jinoyatchilikka qarshi kurashning samarali vositalarini topish va jinoiy sohani takomillashtirish jarayonida yashamoqda. Buyuk yunon faylasufi, platonizm asoschisi Platon yozganidek: «Hech kim hech qachon har qanday xatti-harakati uchun jazosiz qolmasligi kerak». Shu boisdan ham jinoyat va jazo mammosi har qanday davrda o'z dolzarbligini yo'qotmaydi.

Huquqiy soha tarixidan kelib chiqib aytish mumkinki, dastlab jinoyat va jazo bir-biri bilan chambarchas bogʻlangan, ular juftlashgan kategoriyalar sifatida qabul qilingan. Jazo har doim turli tarixiy davrlarda qoʻrqtishdan tortib tuzatish va tarbiyalashgacha boʻlgan turli maqsadlarni koʻzlagan holda jinoyatga qarshi kurashning samarali vositasi sifatida qaralgan. Jinoyat va jazo muammosi mutafakkir va faylasuflarning bir necha avlodlari, turli huquq maktablari (klassik, antropologik, sotsiologik, gumanistik va boshqalar) diqqat markazida edi. Turli tarixiy davrlarda jinoyat va jazo toifalari odamlar tomonidan madaniyatning hukmron boʻlgan turlariga, erishilgan davlat-huquqiy rivojlanish darajasiga qarab turlicha idrok etilgan. Jamiyat rivojlanishi bilan bu hodisalarga yondashuvlar takomillashtirildi, gʻoyalar, qarashlar, nazariyalar ishlab chiqildi. Asta-sekin, ilmiy bilimlar rivojlanishi bilan jinoyat va jazo ilmiy bilish obʻyektiga aylandi.

Jinoyat va jazo huquq institutlari sifatida turli tarixiy huquqiy yodgorliklarda, keyinchalik qonun hujjatlarida ham huquqiy mustahkamlanishni topdi. Odamlar har doim qonun hujjatlarida ularni aks ettirish uchun jinoyat va jazoning maqbul tuzilishini, ushbu hodisalarning maqbul taʼriflarini topishga harakat qilganlar. Davlatning qonun ijodkorligi faoliyati kuchaygani, normativ hujjatlar va ularni ijro etishning texnik-huquqiy normalari takomillashgani sari jinoyat va jazo tuzilmalari oʻzgartirildi.

Inson manfaatlariga bevosita dahldor jinoyat va jazo muammosi faylasuflar, huquqshunoslar, sotsiologlar va boshqa bilim sohalari vakillarining diqqat markazida edi. Badiiy nasr namoyondalari oʻz asarlarini jinoyat va jazoga bagʻishlaganlar. Shu nuqtai nazardan, jinoyat va jazo muammosi koʻp qirrali sanaladi. Bu muammoning turli jihatlari boʻyicha turli falsafiy, axloqiy, sotsiologik, diniy va boshqa fikrlar bildirilgan, ularning tushunchalari, xususiyatlari, maqsadi, turlari va boshqalarning turli talqinlari ilgari surilgan. Yana alohida taʼkidlash kerakki, bularning barchasi muammoning dolzarbligining isboti boʻlib xizmat qiladi.

Turli tarixiy davrlarda jinoyat va jazo ilmiy tadqiqotlarning turli sohalari vakillari tomonidan jinoyat va jazoning turli jihatlari va qismlari boʻyicha oʻrganilgan va bu ilmiy tadqiqotlar faollashayotgan bugungi kunda ham dolzarbdir. bilim. Albatta, huquqshunoslar ham jinoyat va jazo muammosini hal etishda oʻz hissalarini qoʻshganlar. Jinoyat va jazo boʻlgan va davom etmoqda. Qatʼiyan turli huquqiy (nazariy, jinoyat huquqi, kriminologik va boshqalar) maktablarning oʻrganish obʻekti boʻlib qoladi deyish mumkin. Shu bilan birga, turli nazariyalar doirasida jinoyat va jazoning kontseptual xususiyatlari toʻgʻrisidagi nizolar hanuzgacha toʻxtamaydi. Jinoyat va jazo muammosi ilmiy bilimlarning ommabop obʻyekt boʻlib qolmoqda.

Jinoyat va jazo muammosi uzoq tarixga ega boʻlganligi sababli uning tarixiy-huquqiy tadqiqi ilmiy, amaliy va ijtimoiy ahamiyatga ega. Jinoyat va jazo muammosini tarixiy-huquqiy jihatdan oʻrganish ushbu ijtimoiy hodisalar evolyutsiyasining tarixiy jarayonini kuzatish, ularning rivojlanishining umumiy qonuniyatlarini retrospeksiya va istiqbolda aniqlash, oʻtmishda toʻplangan tajribani baholash imkonini beradi. Bu esa jinoyatlarga qarshi kurashish va samarali jazolarni qoʻllash, jinoyat va jazo institutlarini rivojlantirishning uzluksizligini aniqlash, jinoyatlarga davlat-huquqiy taʼsir koʻrsatishning hozirgi kunda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarini takomillashtirish va jazo siyosatini samarali amalga oshirish imkonini beradi.

Jinoyat va jazo muammosini hal etish milliy va xalqaro xavfsizlik, inson huquq va erkinliklariga tahdid soluvchi ekstremizm, terrorizm, islom radikalizmi, transmilliy jinoyatlar, kiberjinoyatchilik va boshqa jinoyatlarga qarshi kurashish nuqtai nazaridan, shuningdek, maqsadlarni ishlab chiqish nuqtai nazaridan dolzarbdir. Hamda jinoyat va jazo turlari, ularni

insonparvarlashtirish tendensiyasi va yana bir qator jinoyat harakatlarni dekriminallashtirish ham ahamiyatli hisoblanadi.

Yakuniy xulosa o'rnida aytish mumkinki, jinoyat va jazoning asosiy muammosi axloq bilan bog'liq. Shu boisdan ham jamiyatda eng avvalo, axloqiy madaniyat, axloqiy tushuncha va normalarning keng targ'ibot ishlarini tashkil etmoq darkor. Bu esa jamiyatda sodir bo'ladigan jinoyatlarning qisman bo'lsa-da kamayishiga sabab bo'lishi mumkin. Hamda shuni qo'shimcha sifatida aytish lozimki, har qaysiki davlatning har qanday fuqarolarida axloqiy norma va tushunchalarga nisbatan bilim doirasi keng bo'lar ekan, shu mamlakatda jinoyat bilan bog'liq salbiy voqea-hodisalarning soni ham keskin tushishi mumkin.

REFERENCES

1. Алексеев, С.С. Проблемы теории права: в 2-х т. Т. 1 / С.С. Алексеев -Свердловск, 1972.-396 с. 59.
2. Алексеев С.С. Общая теория права: в 2 т. / С.С. Алексеев. - М.: Юрид. лит., 1981. Т. 1. - 359с.
3. С. Э. Бахриддинов. - Душанбе, 1996. - 94 с. ч 75. Бачинин В.А. Достоевский:метафизика преступления (Худож. феноменология русского протомодерна) / В.А. Бачинин. СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2001.-412 с.
4. Гегель, Г.В.Ф. Философия религии / Г.В.Ф. Гегель. - М.: Мысль, 1977.